

**როგორ შეიქმნა საქართველოს ტერიტორიაზე
„ეთნობრაფიული“ ნიშნით სამხრეთ ოსეთის
ავტონომიური ოლქი**

ქართველ ისტორიკოსებსა და ეთნოლოგებს არაერთ ნაშრომში აქვთ განხილული და შეფასებული „სამხრეთ ოსეთის“ შექმნასთან დაკავშირებული მოვლენები. ამჯერად ჩვენ ყურადღებას ვამახვილებთ ე. წ. „სამხრეთ ოსეთის“ ავტონომიური ოლქის შექმნასთან დაკავშირებულ საქართველოს სახელმწიფო ისტორიულ არქივში დაცული დოკუმენტების დანართებზე: 1. 1921 წლის 6-8 სექტემბრის სამხრეთ ოსეთის რევოლუციური კომიტეტის, პარტკომისა და პასუხისმგებელი პარტიული მუშაკების ერთობლივი სხდომის დადგენილების მოკლე განმარტებით ბარათზე; 2. 1927-1928 წწ. საქართველოს ახალ ადმინისტრაციულ ერთეულებად დაყოფის პროექტის დანართზე, რომელიც არც მეტი არც ნაკლები: „სამხრეთ ოსეთის ეთნოგრაფიულ საზღვრებს“ ეხება.

სანამ უშუალოდ აღნიშნულ დოკუმენტთა დანართებს განვიხილავთ, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია დავუბრუნდე XX ს-ის 20-იანი წლების მოვლენებს და იმას, რამაც „სამხრეთ ოსეთის“ ავტონომიური ოლქის შექმნა გამოიწვია.

საინტერესოა, რას გულისხმობენ „ეთნოგრაფიულ საზღვრებში“, აქ თუ ეთნიკური ნიშნით სახელმწიფოებრივ წარმონაქმნზეა საუბარი, ასეთი სახელმწიფოები ისტორიულ-ეთნიკურ ტერიტორიაზე იქმნება, სადაც ამ ერის ეთნოგენეზი მიმდინარეობს, ხოლო „ოსთა ანუ მათი წინაპარი ალანების ეთნოგენეზი საქართველოდან საკმაოდ შორს – შუა აზიის ტერიტორიაზეა მოხდა. თუმცა მათ მუდმივი განსახლების არეალი არ ჰქონიათ; ისინი ჯერ შუა აზიის ტერიტორიაზე, შემდეგ კი ევრაზიის სტეპებში მომთაბარეობდნენ, კავკასიელებად კი საკმაოდ გვიან, IV–V საუკუნეებში იქცნენ, მაგრამ არა მთიელ კავკასიელებად, არამედ ველის მკვიდრებად“ (თოფჩიშვილი, 2012: 51-52), და რომ თვით „საბჭოთა საისტორიო ენციკლოპედია“ ხაზს უსვამს, რომ II–IX საუკუ-

ნებში ალანები ჩრდილოეთ კავკასიის ველებში, ქვემო დონსა და სამხრეთ ურალს შორის მომთაბარებდნენ (თოფჩიშვილი, 2012: 54).

მომთაბარებობას არც ოსი ავტორები უარყოფენ, „თუ კარგად დავაკვირდებით ოსთა ისტორიას, შევამჩნევთ, რომ ჩვენი წინაპრები არც თუ ისე ესწრაფოდნენ თავიანთ მიწაზე დამკვიდრებას. თავიდან ალბათ იმიტომ, რომ სკვითურ-სარმატული სამყარო მისდევდა მომთაბარე ცხოვრებას. ამასთან, ამა თუ იმ ტერიტორიაზე დაფუძნება დაკავშირებული იყო იმ რესურსებთან, რომლის მოცემაც მას შეეძლო. შემდეგ თანდათან განვითარდა მიწაზე დამაგრების ეპოქა, მაგრამ არც იგი ზღუდავდა ნაციონალურ საზღვრებს... თუმცა ძალზე მცირეა საკუთრივ ნაციონალური ტერიტორია, ამიტომ მიწების შემოერთება და შენარჩუნება ჩვენი ხალხისათვის უნდა იქცეს უმთავრეს ნაციონალურ იდეად“ (კოლუმბეგოვი, 2011). იგივე ავტორი „ნაციონალური საზღვრების“ გაფართოებას ოსებს საქართველოს ხარჯზე მოუწოდებს, სადაც თურმე „ოსი ხალხის ისტორიის ჩამოყალიბება“, მართალია, „ოსთა წინაპრები კავკასიიდან ინგლისამდე და აფრიკამდე ტერიტორიებზე იყვნენ განსახლებული“, მაგრამ ოსების ეთნოგენეზი მაინცდამაინც საქართველოში მომხდარა?!

2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის მიზეზების გაანალიზება შეუძლებელია, თუ ღრმად არ გავვეცანით XX საუკუნის 20-იან წლებში საქართველოში განვითარებულ მოვლენებს. როგორ და რა დამსახურებისათვის „გამოჭრა“ საბჭოთა ხელისუფლებამ (ბოლშევიკურმა ხელისუფლებამ) საქართველოში ოსებისათვის ე.წ. „ეთნოგრაფიულ საზღვრებში მოქცეულ ტერიტორია“ (ენოგრაფიულში იგულისხმება ეთნიკურობა - მ. ბ.), და ყველა საერთაშორისო წესის დარღვევით შექმნა „სამხრეთ ოსეთის“ ავტონომიური ოლქი. ყველასათვის ცნობილია, რომ საბჭოთა რუსეთის ბოლშევიკურმა ხელისუფლებამ ოსებს დაუფასა ის ძირგამომთხრელი საქმიანობა, რომელსაც ისინი ეწოდნენ 1918-1921 წლებში საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის წინააღმდეგ და დააჯილდოვეს შიდა ქართლში ოსეთის ავტონომიური ოლქის შექმნით.

2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის გამომწვევი მიზეზი, როგორც ცნობილია, დაკავშირებულია ქართულ-ოსურ დაპირისპირებასთან (ოსებისა და რუსეთის სახელმწიფოს ინტერესთა დამთხვევასთან), რაც გამოწვეულია ოსი სეპარატისტებისა

და მათი რუსი მფარველების მიერ საქართველოს ისტორიის ფალსიფიკაციასა და ისტორიული შიდა ქართლის მიტაცების მცდელობასთან, რომელიც სათავეს XIX საუკუნიდან იღებს, იგი რუსეთის მიერ ქართლ-კახეთის სამეფოს გაუქმებასა და ახალი ტერმინების, ჯერ „სამხრეთელი ოსების“ და შემდეგ „სამხრეთ ოსეთის“ თანდათანობითი დამკვიდრებიდან იწყება. აღნიშნული ტენდენცია XX ს-ის 20-იანი წლებიდან უფრო და უფრო ინტენსიურ ხასიათს იღებს. ე.ი. პრობლემა ახალი არაა, დიდი ხანია მიზანმიმართული პროპაგანდა მიმდინარეობს ოსი ვაისტორიკოსების მიერ თითიდან გამოწოვილი „ისტორიული სამართლიანობის“ აღდგენის მოთხოვნით.

თანამედროვე კონფლიქტი XX ს-ის 90-იან წლებში, დაიწყო როდესაც ოსი მოსახლეობის ერთმა ნაწილმა სკკპ ცეკას მაშინდელ გენერალურ მდივანს გაუგზავნა ცილისმწამებლური წერილი ქართველებისაგან ოსების, მათი კულტურისა და ენის შევიწროების შესახებ. ეს მაშინ, როდესაც ე.წ. „სამხრეთ ოსეთში“ ყველა პირობა იყო შექმნილი ოსების კულტურისა და ენის განვითარებისათვის. 1988 წელს ცხინვალში პირველი მასობრივი ანტიქართული დემონსტრაცია მოეწყო „დამონ ნიხასის“ ხელმძღვანელობით.

1989 წელს „ოსეთის მშრომელების“ და „დამონ ნიხასის“ მიმართვაში წამოყენებული იყო მოთხოვნა „ორი ოსეთის“ გაერთიანების შესახებ. მოთხოვნა იგივეა, რაც იყო XX ს-ის 20-იან წლებში, განსაკუთრებით საქართველოს დამოუკიდებლობის პერიოდში, რა თქმა უნდა, ეს იყო გარედან ინსპირირებული. საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების პირველივე დღეებიდან დაიბაბა ვითარება საქართველოს ჩრდილოეთ საზღვართან, ოსებით დასახლებულ რეგიონებში. ოსების ეთნოკრატიის ერთი ჯგუფი თავიდანვე უარყოფითად შეხვდა საქართველოს დამოუკიდებლობას და ძალიან მალე დაიბადა რუსებთან შეერთების, ჩრდ. ოსებთან პოლიტიკური გაერთიანების სურვილი, რასაც ხელს უწყობდა ფრონტიდან დაბრუნებულ ჯარისკაცებში ბოლშევიკური განწყობილება და სხვისი ქონების დაუფლების სურვილი (დაუშვილი, 2012: 260). აქ აუცილებლად უნდა აღინიშნოს ქართველი ბოლშევიკების „დამსახურება“. ზოგიერთ ეროვნულ უმცირესობასთან საქართველოს მთავრობის გართულებულ ურთიერთობებს მოხერხებულად იყენებდნენ ქართველი ბოლშევიკები, რომლებიც ყოველგვარ დახმარებას აღუთქვამდნენ ეროვნულ უმცირე-

სობებს მთავრობასთან ბრძოლაში, გამარჯვებისა და ხელი-სუფლებაში მოსვლის შემთხვევაში ავტონომიასაც ჰპირდებოდნენ. აღნიშნული საქმიანობისათვის ბოლშევიკები ეფექტურად იყენებდნენ საქართველოში შექმნილ ე.წ. „ეროვნულ საბჭოებს“, რომელთა შორის ძირგამომთხრელი საქმიანობით გამოირჩეოდა ოსების ეროვნული საბჭო.

1918 წლის 2 აგვისტოს საქართველოს ეროვნული საბჭოს სხდომაზე საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის წევრმა გრიგოლ ვეშაპელმა მოიყვანა იმ პერიოდის ქართულ პრესაში დაბეჭდილი ქართველი მწერლის (დედით ოსის) ია ეკალაძის სტატია, რომლის შინაარსი დღესაც აქტუალურია. ამიტომ მოვიყვან მცირე ამონარიდს: „როდესაც საქართველოს მიწა-წყალზე, ქართველი ხალხის წინააღმდეგ ამხედრებს ჩვენში სამადლოდ ჩამოსახლებულ ოსებს მათი ინტელიგენციის ერთი ნაწილი, ეს არამც თუ უმადურობაა, არამედ დიდი უსამართლობაც, რომელიც დაიწყო ოცი-ოცდაათი წლის წინათ. ინიციატორებად შეიქმნენ ჯერ რუსის მოხელეები, ცნობილი ვოსტორგოვის მეთაურობით, რომელიც გამოიზარდა რუსის სკოლებში, როგორც რუსეთის სტიპენდიანტები. ვოსტორგოვმა და ამ ახალგაზრდებმა მოწამლეს საქართველოს ოსების მასა და ეს შხამი არ გადაერეცხებათ გულიდან იქამდე, ვიდრე თავისუფალი საქართველო არ აღაგმავს ხალხის მტრებს და არ დაანახვებს საქართველოს ოსებს მათ შეცდომებს...“ (თოიძე, 1991: 28).

იგივე ავტორი აღნიშნავს, რომ „საქართველოში არიან მხოლოდ ოსები და არა ოსეთი, საქართველოში შეიძლება ოსებზე ლაპარაკი და არა ოსეთზე“ (საქართველოს რესპუბლიკა, 1918).

არეულობა გრძელდებოდა 1919 წელსაც, სამხრეთ ოსეთის ეროვნული საბჭო ბოლშევიკებისაგან შედგებოდა და იგი არ ცნობდა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობას.

საინტერესოა, ზოგიერთი ოსი ისტორიკოსის მოსაზრებების ცვლილება „დროის შესაფერისად“. ასე, მაგ., გ. თოგოშვილის მიხედვით, ვახუშტის ისტორიულ-გეოგრაფიულ თხზულებაში დაცულია ძვირფასი ცნობები ოსთა განსახლების, მათი საცხოვრებელი ტერიტორიის ფიზიკურ - გეოგრაფიული, ტოპოგრაფიული და ეთნოპოლიტიკური დახასიათების შესახებ (თოგოშვილი, 1977: 29–30).

ცნობილია, რომ ვახუშტი მე-18 საუკუნის პირველი მეოთხედის ოსეთის საზღვრებს მთლიანად კავკასიის მაღალმთიან ზოლში ათავსებს. „ხოლო აწინდელისა ამის ოსეთისა საზღვარი არს: აღმოსავლეთით თრუსოსა და ჭვეის საზღვარი, მერმე მყინვარის კავკასი და ახოტის კავკასი, რომელნი ძენან სამჭრიდან ჩრდილოდ, და დასწყდების ჭვეის ბოლოს მდინარესა ზედა ლომეკსა, მერმე ლომეკის მდინარე, ვიდრე ხეთაძე-ჩერქეზის მთამდე; სამჭრით მზღვრის კავკასი, ჭვეის ყელიდან წარსრული დასავლეთად, რომელ არს ბრუც-საბმელამდე, და ზეკარა, კედელა და რაჭა-დიგორ-ბასიანს შორისი კავკასნი; ხოლო ჩრდილოთ ჩერქეზსა და მათ შორის მთა მაღალი, და ჩერქეზის კერძოდ ტყიანი და ოსეთის კერძოდ უტყეო, არამედ დედეებთა შინა მცირეტყიანი; და დასავლეთით მზღვრის კავკასივე რაჭასა და ქდელეს შორისი, მერმე ბასიანსა და სუანეთს შორისი“ (ბაგრატიონი, 1973:634.).

როგორც ეთნოლოგი ვ. ითონიშვილი წერს: „საბედნიეროდ, ვახუშტის ჩვენებებთან უნისონში „ოსეთს“ ჩრდილოეთ კავკასიაში მდებარე ქვეყნად ცალსახად წარმოაჩენენ XVIII ს-ის და XIX ს-ის დამდეგის რუსული წერილობითი და კარტოგრაფიული მასალებიც“ (ითონიშვილი, 1995: 29).

ვახუშტის ცნობებზე დაყრდნობით გ. თოგოშვილი ასკვნის: „XIII საუკუნის 40-იანი წლებისათვის „კავკასიათა შინა“ ოსთა მასობრივი შედწვევის ფაქტი დადასტურებულად უნდა ჩაითვალოს“ (თოგოშვილი, 1977: 130). თუმცა, იქვე აღნიშნავს, რომ ვახუშტის სიმძიმის ცენტრი მეორე ეტაპზე გადააქვს, რაც გვაფიქრებინებს, რომ იგი უფრო მნიშვნელოვანი იყო: ჩრდილო კავკასიის ველის რაიონებიდან მათ გამოდევნას ამ რაიონებში ადიღეური ტომის – ყაბარდოელების დამკვიდრება მოჰყვა, რამაც ამ რაიონებში დაბრუნების პერსპექტივა გამოაცალა ოსებს (თოგოშვილი, 1977: 130) და განაგრძობს: „ჩვენ ვიცით, რომ კავკასიის მთებში მონღოლთაგან დევნილი ოსები დიდ მასებად გადმოდიდნენ ქართლის ბარში და აქ დამკვიდრებას ცდილობდნენ. მაგრამ ვახუშტის ცნობით, გიორგი ბრწყინვალემ ისინი ქართლის ბარის რაიონებიდან განდევნა... ხოლო რათა მომავალში ქართლში მშვიდობიანობა არ დაერღვიათ, გადმოსავალი გზები თვით დაიპყრა (თოგოშვილი, 1977: 13–14).

თუმცა იგივე ავტორი (გ. თოგოშვილი - მ. ბ.) ნაშრომში „ქართველი და ოსი ხალხის ურთიერთობა (1801-1921წ.)“, გვერდს უვლის ისტორიულ რეალობას და „სამხრეთ ოსეთი“

მას მიაჩნია ქართლის სამეფოში შემავალ ტერიტორიულ ერთეულად: „სამხრეთ ოსეთი როგორც ქართლში შემავალი ტერიტორიული ერთეული მასთან ერთად რუსეთის ნაწილად იქცა. აღმოსავლეთ საქართველოში, კერძოდ სამხრეთ ოსეთში რუსული მმართველობა დამყარდა“ (თოგონიშვილი, 1969: 5).

„ე.წ. სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქი შეიქმნა შვიდი ქართული სათავადო სახლის (სამაჩაბლოს, ქსნის საერისთაოს, რაჭის საერისთავოს, საწერეთლოს, საამილახვროს, საფალავანდიშვილოს, საფავლენიშვილოს და ე.წ. საგახტანგოს) კუთვნილი მიწა-წყლის ხარჯზე“ (ითონიშვილი, 1995: 23).

გამოდის, რომ XV საუკუნიდან საქართველოში, შიდა ქართლის ჩრდილოეთით, განაპირა ხეობებში შემოსახლებული ოსები, რომლებიც დასახლდნენ ზემოაღნიშნული სათავადოების მიწებზე როგორც ხიზნები, ოსი და მათი მხარდამჭერი და ისტორიის გამყალბებელი რუსი პოლიტიკოსებისა და ისტორიკოსების მიერ, ყოფილან „ოდითგანვე“ საქართველოს ტერიტორიაზე აბორიგენი მოსახლეობა, თურმე აქ მიმდინარეობდა მათი ეთნოგენეზი და მათ აქვთ თვითგამორკვევისა და დამოუკიდებელი სახელმწიფოს შექმნის უფლება. ბუნებრივია, ასეთი უფლება ყველა ეთნოსს აქვს, მაგრამ საკუთარ ეთნიკურ ტერიტორიაზე, სხვა შემთხვევაში კომპაქტურად დასახლებულ უცხო ეთნოსებს აქვთ მხოლოდ კულტურული ავტონომიის უფლება. ასეთია საერთაშორისო გამოცდილება.

უნდა აღინიშნოს, რომ ოსთა მიგრაციული ტალღების შემოსვლას საქართველოს მთიანეთში მშვიდობიანი ხასიათი ჰქონდა. ოსები ძალით იკაფავდნენ გზას ჯერ დვალეთისა და შემდეგ შიდა ქართლისაკენ. ისტორიული დოკუმენტები ცხადყოფს, რომ ოსთა თავდასხმებისგან შეწუხებული ქართველი მოსახლეობა ტოვებდა მთიან ზოლს და საცხოვრებლად ბარში გადმოდიოდა (თოფჩიშვილი, 2011: 85).

ქართველი და ოსი ხალხების „ხანგრძლივი და ფრიად ინტენსიური ურთიერთობის ობიექტური კვლევა ნიადაგ გულისხმობს ყურადღების გამახვილებას აღნიშნული ურთიერთობის როგორც პოზიტიურ, ისე ნეგატიურ მხარეებზე, რაც დღესდღეობით უკიდურესად გამწვავებული „ეთნოკონფლიქტის“ მექანიზმში სრულფასოვანი გარკვევისა და ოსთა უპრეცედენტო ტერიტორიული პრეტენზიების მოტივების სკრუპულოზური გამოვლენის აუცილებელ პირობას წარმოადგენს“ (ითონიშვილი, 1995: 38).

ანგარიშგასაწვია ისიც, რომ საქართველოში ჩამოსახლებულ ოსებს თავიანთი ეროვნების ბატონი არ ჰყოლიათ. არსებობს მოსაზრება, რომ „...ამ ორი ერის ურთიერთობის ფსიქოლოგიურ ასპექტს გარკვეულ დღს მაინც ასვამდა საზოგადოებაში სოციალურ-კლასობრივი ადგილების ასეთი განაწილება: გლეხი – ოსი, მემამულე-ქართველი (ცხადია, იგულისხმება ოსებით დასახლებული შიდა ქართლის რაიონები). ე.ი. ოს გლეხს ქართველი და მემამულე ადეკვატურ ცნებებად წარმოესახებოდა. მაგრამ ამაში ქართველთა დადანაშაულება საერთოდ აბსურდულია. ქართველ თავადებს ხომ ოსები თავიანთ მამულებში ძალით არ დაუსახლებიათ. ეს ურთიერთობა ხომ თავად ოსებმა აირჩიეს.“ (თოიძე, 1991: 8).

საქართველოს უახლესი ისტორიის მკვლევრები ერთხმად აღნიშნავენ, რომ 1917 წელს საქართველოში შექმნილი სამხრეთ ოსეთის ეროვნული საბჭო საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის ხელყოფას ისახავდა მიზნად. მიუხედავად ოსების ეროვნული საბჭოს მიმართ სხვადასხვა დროს გაკეთებული შემრიგებლური განცხადებებისა, 1919 წლის ივნისში საქართველოს ხელისუფლება იძულებული იყო ეღიარებინა: „სამხრეთ ოსეთის ეროვნულმა საბჭომ .. მოინდომა ძალაუფლების ხელში ჩაგდება, რომელმაც ადგილობრივ ცხოვრებაში ისევ არეგ-დარევა შეიტანა და ამით ფართო ნიადაგი მოუმზადა ძარცვა გლეჯას“ (დაუშვილი, 2012: 249). „1917 წლის 15-17 დეკემბერს ქ. ცხინვალში გაიმართა სამხრეთ ოსეთის დელეგატთა მეორე ყრილობა, რომელმაც აირჩია სამხრეთ ოსეთის ეროვნული საბჭო. ყრილობამ იმსჯელა სამხრეთ ოსეთისათვის ფართო თვითმმართველობის მინიჭების თაობაზე და დაადგინა, რომ იქ ჩამოყალიბებულიყო საერო-ადმინისტრაციული ერთეული. ყრილობის ეს გადაწყვეტილება 1918 წლის 4 იანვარს აცნობეს საქართველოს ეროვნულ საბჭოს და აცნობეს, ამიერიდან ყველა საკითხზე, რომელიც ოს ერს ეხება, ჩვენ მოგვმართეთ“ (თოიძე, 1991: 16).

სამწუხაროდ, უნდა აღინიშნოს, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ოსეთის ცალკე ადმინისტრაციული ერთეული მხოლოდ საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ შეიქმნა, ჩვეულებრივ საუბარსა თუ ოფიციალურ დოკუმენტებში შიდა ქართლის ტერიტორიას სამხრეთ ოსეთად მოიხსენიებდნენ არა მარტო სამხრეთ ოსეთის ეროვნული საბჭოს სახელწოდებაში,

არამედ სხვა დაწესებულებების, კერძოდ, თვით საქართველოს ეროვნული საბჭოს მიმართებებშიც (თოიძე, 1991: 19-20).

ოსი სეპარატისტები იმთავითვე დაადგინენ საქართველოს ეროვნულ საბჭოსთან კონფრონტაციის გზას. ისინი რუსეთის დახმარებით აპირებდნენ ისტორიული შიდა ქართლის (ე.წ. სამხრეთ ოსეთის) შეერთებას ჩრდილოეთ ოსეთთან, ე.ი. ფაქტობრივად, რუსეთთან. „ოსი სეპარატისტები განსაკუთრებით გააქტიურდნენ საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ. ისინი აწყობდნენ შეიარაღებულ აჯანყებებსაც. 1918 წელს საქართველოს სახალხო გვარდიამ და ქართულმა ჯარმა შეძლო ოსთა სეპარატისტული ამბოხების ჩახშობა შიდა ქართლში. შიდა ქართლის ოსთა სეპარატისტულ მოძრაობას 1918-1920 წლებში ფულითა და შეიარაღებით ეხმარებოდა ამიერკავკასიის რუსთა ეროვნული საბჭო და სომხეთის რესპუბლიკის მთავრობა. ოსი სეპარატისტების მოძრაობამ განსაკუთრებით ფართო ხასიათი მიიღო 1920 წლიდან. 1920 წლის 6 მაისს სამხრეთ ოსეთის რეგოკმმა, რკპ(ბ) კავკასიის სამხარეო კომიტეტის მითითების თანახმად, მიიღო დადგენილება ჯერჯერობით მხოლოდ როკის რაიონში საბჭოთა ხელისუფლების გამოცხადების შესახებ. იმავე დადგენილებაში აღნიშნული იყო, რომ სამხრეთ ოსეთი (ისტორიული შიდა ქართლი), უერთდებოდა რუსეთს, რის შესახებაც საქმის კურსში უნდა ჩაეყენებინათ საბჭოთა რუსეთისა და საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობები“ (გურული, 2003: 68).

შიდა ქართლში დაწყებული აჯანყების პროცესში ოსმა სეპარატისტებმა მასიურად დახოცეს ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენლები და სახალხო გვარდიის მებრძოლები, გაუსწორდნენ თბილისიდან ჩასულ ხელისუფლების წარმომადგენლებს. ამის საპასუხოდ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობამ შიდა ქართლში ოს სეპარატისტთა წინააღმდეგ გაგზავნა სახალხო გვარდიისა და რეგულარული ჯარის ნაწილები. მართალია, საბჭოთა რუსეთი აშკარად ვერ ერეოდა შიდა ქართლში დაწყებულ შეიარაღებულ გამოსვლებში, მაგრამ ოსი სეპარატისტები შეიარაღებას ჩრდილო კავკასიაში განლაგებული საბჭოთა რუსეთის ჯარებისგან (კავკასიის ფრონტიდან) იღებდნენ. შიდა ქართლში აგზავნიდნენ სამხედრო ინსტრუქტორებსა და სპეციალისტებს (გურული, 2003: 69).

„მთელი ობიექტურობით უნდა ითქვას, რომ სამხრეთ ოსეთის 1920 წლის მაის-ივნისის აჯანყების ბოლშევიკ ხელმძღვანელთა მიზანი იყო სამხრეთ ოსეთის ეროვნული თვითგამორკვევა, საბჭოთა ხელისუფლების დამყარება და სამხრეთ ოსეთის საბჭოთა რუსეთთან შეერთება. უფრო მეტიც სამხრეთ ოსეთს ისინი უკვე საბჭოთა რუსეთის განუყოფელ ნაწილად მიიხნევენ“ (თოიძე, 1991: 8).

უთუოდ აღნიშვნის ღირსია ის, რომ 1920 წლის 17 მარტს საბჭოთა რუსეთის საგარეო საქმეთა სახალხო კომისარმა გიორგი ჩიჩერინმა საქართველოს მთავრობას გამოუგზავნა საპროტესტო ნოტა, რომელშიც გამოთქმული იყო შემოთავაზება შიდა ქართლში ჯარის შეყვანასთან დაკავშირებით და მას სხვის საქმეში ჩარევად აფასებდა. „ოსებს უნდა ჰქონოდა ისეთი ხელისუფლება, როგორც ოსებს სურდათ“ (იგულისხმება, ალბათ როგორც რუსებს სურდათ) (გურული, 2003: 69).

რუსეთის რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა სახალხო კომისრის, ჩიჩერინის ეს ნოტა იმ ნაწილში, რომელიც სამხრეთ ოსეთს ეხება, არის საერთაშორისო ნორმების უხეში დარღვევა. იგი დაიწერა არა უადრეს 1920 წლის 17 მაისისა, ამ დროს მოწერილია (1920 წ. 7 მაისი) სამშვიდობო ხელშეკრულება რუსეთსა და საქართველოს შორის, რომლის მიხედვითაც სამხრეთ ოსეთი საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ნაწილად არის აღიარებული.

აქ აუცილებლად უნდა მოვიყვანოთ საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრის ე. გეგეჭკორის პასუხის ნაწილი „საქართველოს მთავრობა უკიდურესად შემოთავაზებულია თქვენი ნოტის იმ ნაწილით, რომელშიც ლაპარაკია საქართველოს განზრახვაზე იარაღით ჩაახშოს საბჭოთა რესპუბლიკა სამხრეთ ოსეთში. ჩემს მოვალეობად ვთვლი შეგახსენოთ, რომ საქართველოს საზღვრებში არ არის სამხრეთ ოსეთი, არამედ საქართველოში მყოფი ოსური დასახლებები მდებარეობენ არასადავო ტერიტორიაზე ტფილისის გუბერნიის ძველი საზღვრის სამხრეთით, იმ სასაზღვრო ხაზის სამხრეთით, რომელიც დადგენილია საქართველოსა და რუსეთს შორის“ (თოიძე, 1991: 35).

მნიშვნელოვანია, რომ „დღეს, როდესაც მაგანნი ცდილობენ დემოკრატიული საქართველოს პერიოდში ოსების წინააღმდეგ ჩატარებული სამხედრო ოპერაციები წარმოადგინონ, როგორც „გენოციდი“ - მათ უნდა აღიარონ, რომ ეს იყო საქართველოს ხელისუფლების მხრიდან ანარქიისა და ბოლშევიკური ილუ-

ზიების წინააღმდეგ მიმართული სრულიად კანონიერი მოქმედება“ (დაუშვილი, 2012: 262).

1920 წლის 28 მაისს ოსმა სეპარატისტებმა მიიღეს ე.წ. „მშრომელი სამხრეთ ოსეთის მემორანდუმი“, რომელიც მოსკოვში გააგზავნეს და სადაც აღნიშნული იყო, რომ სამხრეთ ოსეთი (შიდა ქართლი?) რუსეთის განუყოფელი ნაწილი იყო და უშუალოდ უნდა შესულიყო საბჭოთა რუსეთის შემადგენლობაში, ხოლო საქართველო თბილისისა და ქუთაისის გუბერნიების სახით უნდა შეერთებოდა რუსეთს. ეს, რა თქმა უნდა, სრულად გამოხატავდა რუსეთის პოლიტიკური ხელმძღვანელობის პოზიციას და, ცხადია, საიდანაც იღებდნენ მითითებებს (გურული, 2003: 69).

უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოში მცხოვრები ყველა ოსის „ოცნება“ არ იყო და არც დღეს არის საქართველოსგან გამოყოფა. ამის კარგი მაგალითია გახეთ „ერთობაში“ დაწერილი ოსი ეროვნების მოქალაქის წერილი: „ვინ არ იცის, რომ ჩვენ, ოსები, საუკუნეების განმავლობაში ქართველ გლეხობასთან ერთად ერთ ტაფაში ვიწვოდით.. თუ ეს ასეა, რა მოსაზრებით ფიქრობენ ის არამკითხველ პოლიტიკოსები, რომ ოსები უნდა გამოეყონ საქართველოს. .. ასეთ საქმეს ხელს უწყობენ ერთი მუჭა ხალხი“ (დაუშვილი, 2012: 262).

თბილისში მცხოვრები ოსების განწყობას გამოხატავდა 1919 წლის 26 თებერვალს გამართული თბილისელ ოს მუშათა კრება (დაეწყო ასამდე კაცი), მომხსენებელმა გაგლოვება თქვა: „...ერთადერთი სწორი გზა ოსეთის დემოკრატიის წინაშე არის თავისუფალი საქართველო, რომლის შემადგენელი ნაწილიც არის ოსეთი“ (თოიძე, 1991: 30).

საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ, კვლავ დადგა „სამხრეთ ოსეთისათვის“ ავტონომიის მინიჭების საკითხი, რომელიც არც ისე ადვილი გადასაწყვეტი აღმოჩნდა, როგორც ეს ქართველ ბოლშევიკებს ეგონათ, როცა ამის დაპირებას აძლევდნენ ოს „ამხანაგებს“, რადგან სამხრეთ ოსეთის რევოლუციური კომიტეტის მოთხოვნები ზღვარგადასული იყო თვით კომუნისტებისთვისაც, მათ არ აკმაყოფილებდათ ნებისმიერი ავტონომიური (ოლქის, ან თუნდაც რესპუბლიკის) სტატუსი და სურდათ შექმნილიყო სრულიად დამოუკიდებელი „სამხრეთ ოსეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა“, მათ (ბოლშევიკებს) ასევე უნდა გაეთვალისწინებინათ ქართველი მოსახლეობის პროტესტიც აღნიშნულ სა-

კითხთან დაკავშირებით, რომელმაც იმ დროს ფართო ხასიათი მიიღო.

დაეუბრუნდეთ ჩვენ მიერ ზემოთ ნახსენებ დანართებს. 1921 წლის 6-8 სექტემბერს სამხრეთ ოსეთის რევოლუციურმა კომიტეტმა და სამხრეთ ოსეთის კომუნისტური (ბოლშევიკური) ორგანიზაციის კომიტეტმა მიიღეს შემდეგი დადგენილება: 1) მიზანშეწონილად იქნეს მიჩნეული სამხრეთ ოსეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის შექმნა ცენტრით ცხინვალში; 2) სამხრეთ ოსეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა ნებაყოფლობით შედის საქართველოსთან ფედერაციულ კავშირში. ამავე დადგენილების მიხედვით სამხრეთ ოსეთში მრავალი ქართული სოფელი უნდა შესულიყო გორის, დუშეთისა და შორაპნის მაზრებიდან, ასევე რაჭიდან (საქართველოს ცენტრალურ ისტორიულ არქივში დაცული დოკუმენტი ფ. №281-ან №2 საქ. №3, ფურც. 162).

ჩვენ ყურადღებას ვამახვილებთ დადგენილებაზე დართულ ე.წ. განმარტებით ბარათზე, სადაც ზემონახსენები კომიტეტების წევრები საქართველოს ამ ნაწილში მიმდინარე რევოლუციურ ბრძოლებს წარმოაჩენენ როგორც ოსი ხალხის ბრძოლას (სტილი დაცულია – მ. ბ.) „მჩაგვრელი“ და მათი ტერიტორიების დამპყრობი ქართველების წინააღმდეგ, ხაზს უსვამენ თავიანთ დამსახურებას საქართველოში რევოლუციის გამარჯვებაში, რის გამოც იმსახურებდნენ დამოუკიდებელი ეროვნული სახელმწიფოს შექმნით დაჯილდოებას, კერძოდ ნათქვამია: „პასუხისმგებელი პარტიული მუშაკების თანამონაწილეობით გამართული სამხრეთ-ოსეთის რეკომისა და პარტიკომის ერთობლივი სხდომის დადგენილების წარმოდგენილ მოკლე განმარტებით ბარათს ერთობლივი სხდომა მიიჩნევს აუცილებლად იმ ობიექტური მიზეზების გასაშუქებლად, რომლებიც გვკარნახობენ სამხრეთ-ოსეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის შექმნის აუცილებლობას“.

საინტერესოა განვიხილოთ, როგორ არის განმარტებით ბარათში „დასაბუთებული“ ტერიტორიული პრეტენზიების მართებულობა. იგი რამდენიმე ნაწილისაგან შედგება.

1. სამხრეთ – ოსეთის გეოგრაფიული მდებარეობა და მოსახლეობის რაოდენობა.

ოსებს ამიერკავკასიაში უჭირავთ ცენტრალური კავკასიონის ქედის სამხრეთი კალთების უწყვეტი ზოლი შემდეგ საზღვრებში: დასავლეთით მთა ველოანთა 7.234 მ. სიმაღლეზე;

ადმოსავლეთით სოფ. კობი, სამხრეთით ცხინვალი და ჩრდილოეთით კავკასიონის მთავარი ქედი, და იგი წარმოადგენს ერთიან გეოგრაფიულ რეგიონს.

1917 წლის მონაცემებით ოსების რაოდენობა აღნიშნულ საზღვრებში შეადგენს ორივე სქესის 70.500 სულს, თუ ამ რიცხვს დაემატებთ შერეული მოსახლეობის 22600 სულს, რომლებიც უნდა შევიდნენ ჩამოსაყალიბებელი სამხრეთ ოსეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის შემადგენლობაში, გაერთიანებული სხდომის მიერ განსაზღვრულ საზღვრებში, მაშინ მოსახლეობის საერთო რაოდენობა შეადგენს 93100 სულს. მცირემიწიანობის გამო სამხრეთ-ოსეთის მშრომელი მოსახლეობის მნიშვნელოვანი მასა გადასახლდა და დამკვიდრდა:

1) თრიალეთის მთებში (გორის მაზრა) დაახლოებით 20000 სული;

2) კახეთში – თიანეთის, თელავისა და სიღნაღის მაზრებში დაახლოებით 15000 სული;

3) თეთრი წყაროსა და მანგლისის რაიონებში (თბილისის მაზრა) 2000 სულზე მეტი;

4) გორისა და დუშეთის მაზრების 30-ზე მეტ სოფელში გარდა შერეული მოსახლეობის სოფლებისა.

მოსახლეობის 3/4-ზე მეტი ცხოვრობს მთებში და მხოლოდ დანარჩენ ნაწილს უკავია მთისწინეთი და ვაკე ადგილები (1921წ. ფ. №281-ან №2, საქ. №3 ფურც. 162)

აღნიშნულ დანართში, როგორც ვხედავთ, საერთოდ არ არის ნახსენები ქართველთა რაოდენობა ქართულ-ოსურ სოფლების შერეულ მოსახლეობაში.

როგორც დოკუმენტშია ნათქვამი, ოსები, ე. წ. სამხრეთ ოსეთის გარდა ცხოვრობდნენ საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში, მიზეზი სხვადასხვაა, ერთი უმთავრესი მიზეზი და ისტორიული სიძარტლე კი ის არის, რომ გამუდმებული ბრძოლები საქართველოს მოსახლეობას ამცირებდა, დაცლილ ქართულ სოფლებს კი სხვა ეთნოსები, შიდა ქართლის მთიანეთს კი ჩრდილო კავკასიიდან გადმოსული ოსები იკავებდნენ. საქართველოში ოსთა ჩამოსახლებას სხვა ფაქტორებიც უწყობდა ხელს, კერძოდ, ცნობილია, რომ ქართველი მეფეები ხელს უწყობდნენ უცხო ეთნოსთა წარმომადგენლების ჩამოსახლებას საქართველოში, რასაც გამუდმებული ომებით გამოწვეული მძიმე დემოგრაფიული სიტუაცია განაპირობებდა.

ოსთა ჩამოსახლებას საქართველოში XVII საუკუნის დამდეგადან უკვე ყმების შოვნით დაინტერესებული ფეოდალები უწყობენ ხელს. აღნიშნულის შესახებ ვ. ითონიშვილი წერს: „XVII ს-ის დამდეგიდან იწყება ოს-ირონთა მშვიდობიანი და მნიშვნელოვანწილად ყმათა მომრავლებაში („ოსების შოვნაში“) დაინტერესებული ქართული ფეოდალური წრეებისაგან სანქციონირებული გადმოსახლება ცენტრალური საქართველოს ჩრდილოეთი სექტორის მაღალმთიან ხეობებში“ (ითონიშვილი, 1995: 13), ანუ „ქსნის, არაგვის, რაჭის საერისთაოების, აგრეთვე სამაჩაბლოსა და საწერეთლოს კუთვნილი ტერიტორიები ოსთა კომპაქტური დასახლებებით მოიფინა. XVIII ს-ის II ნახევრისათვის ოს მოახალშენეთა საერთო რაოდენობამ 5000-მდე კომლი შეადგინა. ასე ჩამოყალიბდა საქართველოს ძველთაძველ მიწა-წყალზე ე.წ. სამხრეთელ ოსთა ეთნიკური მასივი, რომელიც ქართულ წერილობით წყაროებში „პირაქეთი ოსების“, „აქათის მთის ოსების“, ან „არაგვის, ქსნის, ლიახვის და სამაჩაბლოს ოსების“ სახელწოდებით არის ცნობილი“ (ითონიშვილი, 1995: 13).

ეთნოგრაფი ვ. ჩიქოვანი იმერეთში ოსთა ჩამოსახლების რამდენიმე მიზეზზე ამახვილებს ყურადღებას:

1. მდინარე ყვირილას სათავეების ტერიტორია ქართველებისაგან დაცლილი იყო (მე-18 სკ. ბოლოს და მე-19 საუკუნის დასაწყისი) და მემამულისათვის (აბაშიძე) სრულიად შემოუსავლიანი. ამ დანაკლისის ასანახდაურებლად „აბაშიძეებმა ოსები ჩამოსახლეს მითითებულ ტერიტორიაზე. ამ ეტაპზე ოსები ხიზნების კატეგორიას მიეკუთვნებოდნენ... ამ ეტაპზე ოსებმა ოთხი სოფელი დაარსეს...“;

2. აბაშიძეები მიწას ჩუქნიან ოსებს;

3. დროთა განმავლობაში ოსთა ინკორპორირება ხდება ქართულ სოფლებშიც სხვადასხვა მიზეზით, მაგ.; უშვილო დედისძმა დისშვილებს ჩუქნის თავის საკუთრებას, მეორე – ჩასიძების შემთხვევაში;

4. მე-20 საუკუნის დასაწყისიდან მდ. ყვირილას ზემო წელზე ოსური მოსახლეობის ზრდა გამოწვეულია ქართველი მოსახლეობის მიერ მიწების გაყიდვით (ჩიქოვანი, 2004: 230-231).

ასეთივე სურათია ქსნის ხეობაშიც: „...ადგილობრივი მოსახლეობისაგან დაცლილ ქსნის საერისთავოში ოსთა ჩამოსახლება ეტაპობრივად მიმდინარეობდა. შანშემ (ქსნის ერისთავი - მ. ბ.) ქართველი მოსახლეობისაგან დაცლილ ჟამურის ხეობასა

და საფერშეთში XVIII ს-ის 30-იან წლებში, ჩამოსახლა გაოსებული დვალები, ხოლო შემდგომ ღიახეის ხეობაში“ (დუნაშვილი, 2007: 276).

კავკასიის მთებიდან უცხო ეთნოსის ჩამოსახლების ერთ-ერთ ხელშემწყობ ფაქტორად მოსახლეობის შინაგანი გადაჯგუფება მიაჩნია XVIII საუკუნის ისტორიკოსს ვახუშტი ბატონიშვილს: „ხოლო რაოდენნი ოსნი დავსწერეთ ამა ადგილებთა შინა, პირველად სახლებულან ქართველნი გლეხნი, შემდგომად მეპატრონეთა მათგან გადმოსახლებულან ოსნი, და ქართველნი ბართა შინა ჩამოსულან, ვინაითგან მტერთაგან ბარსა შინა კაცნი შემცირებულან“ (ბაგრატიონი, 1973: 363-364).

ცნობილია, რომ საქართველოს სახელმწიფოებრივ პოლიტიკაში დიდი მნიშვნელობა ენიჭებოდა მეზობელ ქვეყნებთან ურთიერთობას. უძველესი დროიდან XIX საუკუნემდე ჩვენი ქვეყნის სამეფო ხელისუფლება დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა ჩრდილო კავკასიის ქვეყნებთან, მათ შორის ოსეთთან ურთიერთობის ნორმალიზებას. „ოსებთან მშვიდობიანი გარიგება სახიერდებოდა ოსების მიგრაციასთან დაკავშირებითაც. შეთანხმება ფორმდებოდა წერილობით, რაც ოსეთიდან გადმოსახლების მსურველთ ავადდებულეებდა განსაზღვრული პირობების აღსრულებას. შეთანხმებაში მთავარი მნიშვნელობა ენიჭებოდა ყველა იმ მოსალოდნელი რეციდივის აღკვეთას, რაც დაკავშირებული იყო ადამიანის მკვლელობასთან, დატყვევებასთან თუ ტყვეთა გაყიდვასთან. ეს იმიტომ, რომ ოსთა მხრიდან ქართველთა რბევა-აწიოკების მრავალი შემთხვევა იყო ცნობილი და ახალ მოსახლეთა მხრიდან მსგავსი რამ აღარ უნდა განმეორებულიყო. ქართველი თავადებიც რომ დაზღვეული ყოფილიყვნენ მათ მამულში დასახლებულ ოსთაგან მოსალოდნელი დალატისაგან, საგარტოო წერილობით უნდა გაფორმებულიყო“ (ითონიშვილი, 2008: 126).

მაგრამ, როგორც ჩანს, ქართული მოსახლეობის რიცხოვნობის ეს შემცირება XX საუკუნის 20-იანი წლებისათვის იმ დონის არ იყო, ყოველ შემთხვევაში ზოგიერთ ხეობაში მაინც, რომ ოსების რაოდენობაზე ნაკლები ყოფილიყო, ამიტომ მიმართავდნენ აღწერის სტატისტიკური მონაცემების გაყალბებას ოსები ოლქის შექმნის დროს და რომელ სიყალბესაც ამხელს ჩვენ მიერ ზემოთ ნახსენები დოკუმენტის დანართი „სამხრეთ ოსეთის ეთნოგრაფიული საზღვრები“.

განსაკუთრებით მინდა ყურადღება გავამახვილოთ მოსახლეობის რაოდენობასა და 1917 წლის აღწერის მონაცემებზე. კერძოდ, 1927-28 წლებში მიმდინარე ახალ ადმინისტრაციულ დარაიონებასთან დაკავშირებულ დოკუმენტში (1927-1928წწ. 284, ფ.1. 598 1927-1928, პროექტი საქართველოს დაყოფისა ახალ ადმინისტრაციულ ერთეულებად) ვკითხულობთ, რომ 1917 წელს ჩატარებული აღწერის კომისიის თავმჯდომარე ყოფილა ჯიოევი, რომელმაც აღწერის დროს დაუშვა მთელი რიგი „შეცდომები“, ამ „შეცდომების“ შედეგი კი ის იყო, რომ აღწერის მასალების შედეგად ქსნის ხეობში (ახალგორისა და ლარგვისის თემებში) თურმე ოსური მოსახლეობა ჭარბობდა ქართულს, რის გამოც იგი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიურ ოლქს მიუერთეს. პროექტი ითვალისწინებდა ამ შეცდომის (დანაშაულის?!) გამოსწორებას.

აღნიშნულ დოკუმენტში ერთი ხეობის, ქსნის ხეობის, მაგალითზე ნაჩვენებია აღწერის დროს მიზანმიმართულად დაშვებული „შეცდომები“ ოსი ხალხის რაოდენობის გაზრდის მიზნით. ვფიქრობთ, მეტი დამაჯერებლობისათვის საჭიროა მოვიხმოთ დოკუმენტის ამონარიდი, სადაც პროექტის ავტორები ასაბუთებენ, თუ რატომ უნდა შესულიყო ქსნის ხეობა, ახალგორისა და მონასტრის (ლარგვისის - მ. ბ.) თემები დუშეთის ოლქში და გამოყოფოდა სამხრეთ ოსეთის ავტონომიურ ოლქს.

„ეს სექტორი, ქსნის ხეობა, ვიდრე ჩამოყალიბდებოდა სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქი, შედიოდა დუშეთის მაზრაში. 1922 წელს იგი გამოყოფილი იქნა დუშეთიდან და შეერთებული იქნა სამხრეთ-ოსეთთან ეთნოგრაფიული პრინციპის მიხედვით.

სახლერის ხაზის გატარებას დუშეთის მაზრის ამ რაიონში საფუძვლად დაედვა 1917 წლის აღწერა, როგორც ყველაზე უახლესი სტატისტიკური ოფიციალური წყარო, რომელიც ამ დროს არსებობდა, მაგრამ როგორც ირკვევა, 1917 წლის აღწერის ცნობები ქსნის ხეობის მოსახლეობის ეროვნული შემადგენლობის შესახებ არ ყოფილა სწორი.

1917 წლის აღწერა შემდგენაირ ცნობებს შეიცავს ამ სექტორის მოსახლეობის შესახებ. სულ ქსნის ხეობაში /ი.ი. ახალგორის და მონასტრის თემებში/ აქ ნაჩვენებია მოსახლეობა 10.745 სული ორივე სქესისა, რომელიც ეროვნულის შემადგენლობით ამნაირად ნაწილდება (ფ. №282, №1 საქ. №599

ფურც.71): ეროვნულობა: ოსები – 6.187 (ორივე სქესისა) -57,6%; ქართველები – 3.991 – 37,%; სომხები – 567 -5,3%.

რასაკვირველია, კომისიას, რომელიც არკვევდა სამხრეთ-ოსეთის საზღვრებს, არ ჰქონდა საშუალება შეედარებინა თვითნებური ცალკე სოფლის მოსახლეობა; რაკი ოფიციალური სტატისტიკური ცნობები 1917 წლის აღწერისა ადასტურებდა, რომ ქსნის ხეობაში მოსახლეობის უმრავლესობას ოსები შეადგენდნენ (57,6%), ამის გამო საზღვრების გამტარებელმა კომისიამ შესაძლოდ დაინახა ამ სექტორის სამხრეთ-ოსეთთან გაერთიანება.

1917 წლის აღწერა, როგორც შედარებითი ანალიზი გვიჩვენებს, საერთოდ კარგად იყო ჩატარებული (კერძოდ, სოფლის მეურნეობის დარგების გამოკვლევისათვის, ეს აღწერა საუკეთესო წყაროდ უნდა ჩაითვალოს თავისი სისრულით) და კომისიას, რასაკვირველია, ჰქონდა საბაზი სრულის ნდობით მოპკიდებოდა მას. მაგრამ ახლა ირკვევა, რომ ეს აღწერა დუშეთის მაზრის ზოგიერთი სექტორის შესახებ აშკარად ყალბ ცნობებს შეიცავს, დამახინჯებულად წარმოგვიდგენს მოსახლეობის ეროვნულ შემადგენლობას.

რით იყო ეს გამოწვეული, ადგილი ჰქონდა აქ წინასწარ განზრახულ ფალსიფიკაციას, თუ ეს უბრალო შეცდომაა, ყოველ შემთხვევაში ამისი ბრაღი ედება იმ პირს, რომელიც ადგილობრივ უშუალოდ ხელმძღვანელობდა დუშეთის მაზრაში აღწერის ჩატარებას 1917 წელს (ფ. №282, №1 საქ. №599 ფურც.72).

ამ წინასწარ განმარტებათა შემდეგ განვიხილოთ, თუ როგორია რეალურად ქსნის ხეობის მოსახლეობის ეროვნული შემადგენლობა.

ყველა არსებული სტატისტიკური მასალა ადასტურებს, რომ უკანასკნელი 50 წლის განმავლობაში ქსნის ხეობაში მოსახლეობის ეროვნული შემადგენლობა ერთი და იგივე იყო: მოსახლეობის უმრავლესობას აქ შეადგენდნენ ქართველები, უმცირესობას ოსები. ასეთივე არის მოსახლეობის შემადგენლობა აქ დღესაც; ორმა აღწერამ, რომელიც საბჭოთა ხელისუფლების დროს იყო ჩატარებული, სახელდობრ 1923 წლის აღწერამ, და 1926 წლის საკავშირო აღწერამ, განმეორებით დაადასტურა ეს ფაქტი.

ამ აღწერათა ცნობების თანახმად, მოსახლეობა ქსნის ხეობისა /მონასტრის და ახალგორის თემებისა/-შემდგეია (ფ.

№282, №1 საქ. №599 ფურც.73): 1923 წლის აღწერით: ქართველები – 7400, - 59,4%; ოსები – 4491, - 36,1%; სომხები – 559, - 4,5%. სულ 12450 (ორივე სქესის).

ხოლო უკანასკნელი 1926 წლის აღწერა ასეთს სურათს წარმოადგენს: - ქართველები, – 8249, - 58,1%; ოსები, – 393, - 37,9%; სომხები – 483, – 3,4%; დანარჩენნი, – 88, - 0,6%, სულ 14213.

ამრიგად, როგორც 1923, ისე 1926 წლის აღწერის თანახმად, ოსური მოსახლეობა არ სჭარბობს 36-38%. ქართველები შეადგენენ 58-59%.

ამასთან ერთად საჭიროა აღვნიშნოთ, ეს რიცხვები ეხება მთელ ქსნის ხეობას, ხოლო თუ გამოვაკლებთ იმ კუთხეებს, რომლებიც უშუალოდ ოსეთს ეკვრის, და სადაც უმთავრესად მოსახლეობენ ოსები, დანარჩენ ნაწილში (იგულისხმება ქსნის ხეობა - მ. ბ.) ქართველები შეადგენენ 80%-დე.

ასეთია რეალურად ქსნის ხეობის მოსახლეობის ეთნოგრაფიული შემადგენლობა (ფ. №282, №1 საქ. №599 ფურც.74).

– ასეთ პირობებში, რასაკვირველია, უფრო მიზანშეწონილად უნდა ჩაითვალოს ქსნის ხეობის გაერთიანება ქართულ რაიონთან, როგორც არის დუშეთის პროვინცია“.

დანართს ახლავს შენიშვნა, სადაც დეტალურად არის აღწერილი აღმწერის მიერ მიზანმიმართული გაყვლების ფაქტები, კერძოდ: როგორც ირკვევა, აღმწერელი შემდგენაირად მოქცეულა: დუშეთის მაზრის იმ ნაწილში, რომელიც სამხრეთ-ოსეთის საზღვარზე მდებარეობს, აღმწერელს აღწერაში შეუტანია მხოლოდ უფრო ცნობილი ქართული სოფლები, რომლებიც ბარის საზღვარზე მდებარეობენ, ხოლო დანარჩენი ქართული სოფლები მთიანი რაიონისა აღმწერელი დაუტოვა. ამავე დროს არც ერთი ოსური სოფელი მთიანი რაიონისა გამოტოვებული არაა (ისეთებიც კი, სადაც სულ რამდენიმე კომლი მოსახლეობს), ზოგჯერ ოსურ სოფლებში მოსახლეობის რიცხვი გადაჭარბებითაც არის ნაჩვენები.

როგორც ირკვევა, აღწერას ადგილობრივ ხელმძღვანელობდა ვინმე ნ. ჯიოვი.

„ტფილისში არსებული აღწერის ცენტრალურ სტატისტიკურ ბიუროს რასაკვირველია, არ ჰქონდა საშუალება სრული კონტროლის გაწევისა, მაგრამ ნაწილობრივ ეს დეფექტი 1917 წელსაც იქნა აღმოჩენილი. ასე მაგალითად, 1917 წელს მასალების დამუშავების დროს გამოირკვა, რომ აღწერაში არ

იყო შეტანილი კობი-ყაზბეგის რაიონის ქართული სოფლების მეტი ნაწილი; ამიტომ სტატისტიკური ბიურო იძულებული გახდა საკმაო დაგვიანებით ხელახლა ჩაეტარებინა აღწერა კობი-ყაზბეგის რაიონისა 1917 წლის შემოდგომაზე.

რაც შეეხება ქსნის ხეობას, აქ დეფექტები არ იქნა შემჩნეული იმის გამო, რომ ეს კუთხე საერთოდ ნაკლებ არის ცნობილი. ამას გარდა, დეფექტების შემჩნევას აძნელებდა ის გარემოება, რომ ქსნის ხეობის აღწერაში მაინც იყო შეტანილი ერთი ნაწილი ქართული სოფლებისა, რომლებიც ბარის საზღვარზე მდებარეობენ; ხოლო რაც შეეხება მთის რაიონის ნაკლებ ცნობილ სოფლებს, აქ დეფექტების აღმოჩენა, რასაკვირველია, არც ისე ადვილი იყო“ (ფ. №282, №1 საქ. №599 ფურც. 73).

რატომღაც, როცა ლაპარაკია სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქისათვის გადაცემული ქართული სოფლების რაოდენობაზე, აღნიშნავენ ქ. ცხინვალს და 40 ქართულ სოფელს, მაგრამ მათ რიცხვში არ არის მითითებული ქსნის ხეობის ქართული სოფლები, თუმცა აქ უნდა ვისაუბროთ არა ქართულ სოფლებზე, არამედ მთლიანად ქართულ ხეობაზე, სადაც ქართველი მოსახლეობის წილი 80% იყო.

როგორც დავინახეთ, ჩვენ მიერ განხილული ორი დოკუმენტის მონაცემები მოსახლეობის „ეთნოგრაფიული“ შემადგენლობის შესახებ რადიკალურად განსხვავებულია. თვალწინ გვაქვს აშკარა მიზანმიმართული გაყალბება. მაგრამ საკითხავია, როცა აღმოჩნდა გამოტოვებული ქართული სოფლები კობი-ყაზბეგის მიმართულებით, რატომ არ დადგა მთლიანი აღწერის მონაცემები ეჭვქვეშ, ან ოლქის შექმნის დროს 1922 წელს რატომ აღარ გადაამოწმეს ეს ე.წ. „ეთნოგრაფიული საზღვრები?“

დოკუმენტში, გარდა მოსახლეობის ეთნოგრაფიული შემადგენლობისა, მოტანილია სხვა მნიშვნელოვანი მონაცემებიც, რომელიც ადასტურებს ქსნის ხეობის დუშეთის მაზრასთან მიერთების აუცილებლობასა და სამართლიანობას, ესენია: მანძილები ქსნის ხეობიდან ცხინვალამდე და დუშეთამდე; ურთიერთობის პირობები (საურთიერთო ენა); მეურნეობა; ყველაზე მნიშვნელოვანი, ჩვენი აზრით, ამ ჩამონათვალში არის შემდეგი; კომისია ასკვნის, რომ „...ყოფა-ცხოვრების პირობებითაც ქსნის ხეობის მოსახლეობა დაკავშირებულია დუშეთთან. მოსახლეობა როგორც დუშეთის მხარეში, ისე ქსნის ხეობაში,

ეკუთვნიან ერთსა და იმავე მთიელთა ეთნოგრაფიულ ჯგუფს, რომლებიც ენათესავენ იან ერთმანეთს“ (ფ. №282, №1 საქ. №599 ფურც. 75) ზნე-ჩვეულებით, ყოფა-ცხოვრების ხასიათით და სხვა.

„ყველა აქ აღნიშნულ გარემოებათა გამო, გაერთიანება ქსნის ხეობისა დუშეთის პროვინციასთან მიზანშეწონილად უნდა ჩაითვალოს“ (ფ. №282, №1 საქ. №599 ფურც. 76).

სამწუხაროდ, ეს მართებული დასკვნები საქართველოს ბოლშევიკურმა ხელისუფლებამ ყურად არ იღო.

1921 წლის 23 ნოემბერს საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პრეზიდიუმი დაამტკიცა შემადგენლობა კომისიისა, რომელსაც უნდა დაედგინა სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის საზღვრები და საქართველოს რეკომს წინადადება მისცა კომისიაში შეეყვანა კაკაბაძე, შოტი, ჯატიევი და გაგლოევი.

ცხინვალის რაიონის (ქართული სოფლების) კომუნისტებმა (კომუნისტურ უჯრედთა კრებამ) მხარი დაუჭირა და სამართლიანად ჩათვალა საქართველოს ცეკას გადაწყვეტილება ცხინვალისა და 40 ქართული სოფლის ავტონომიური ოლქის საზღვრებში მოქცევა. მაგრამ ქართული მოსახლეობის აზრი განსხვავდებოდა ოფიციალურისაგან. ქართულ სოფლებში ტარდებოდა კრებები და მონაწილეები ხელმოწერებით აპროტესტებდნენ სამხრეთ ოსეთის ადმინისტრაციულ მმართველობაში მოსალოდნელ გადასვლას (თოიძე, 1991: 69).

აქ არ შეიძლება არ მოვიყვანოთ ოლქის შექმნის დროს ქსნის ხეობისა და ყველა იმ ქართული სოფლების მცხოვრებთა საპროტესტო კრებებზე მიღებული დადგენილებები, რომლითაც სთხოვდნენ ხელისუფლებას არ შეეერთებინათ „სამხრეთ ოსეთის“ ოლქისათვის. რომელ ეთნოგრაფიულ საზღვრებზეა საუბარი? თვალი გადავაავლოთ შიდა ქართლის მცხოვრებელთა ხვეწნა-მუდარას მთავრობისადმი:

230 კაცი აწერდა ხელს სოფლების დვანის, ნულისა და აენევის მცხოვრებთა ერთობლივ განცხადებას. საჭიროდ მიმაჩნია, მოვიყვანო დღევანდელ მკითხველთან ქართველი მოსახლეობის ეს გულისტკივილი, რომელიც დღეს საქართველოს საერთო ტრაგედიად იქცა: „რომ ვინაიდან ქ. ცხინვალი ითვლებოდა და ითვლება კიდევ, როგორც გეოგრაფიული მდებარეობით, აგრეთვე მის გარშემორტყმული ქართველებით დასახლებული სოფლებით, ქართლის შუაგულ კუთხედ. ამისთ-

ვის განმეორებით დიდ იმედს გამოვთქვამთ, რომ მუშურ-გლეხური მთავრობა ანგარიშს გაუწევს ხალხის სამართლიან მოთხოვნილებას და მოსალოდნელ ჩვენ და ოსებს შორის ეროვნული შუღლის თავიდან ასაცილებლად ქ. ცხინვალი თავისი რაიონით დასტოვოს საქართველოს საბჭოთა რესპუბლიკის მართვა-გამგეობის ფარგლებში“ (თოიძე, 1991: 70).

კიდევ რამდენიმე ამონაწერი ქართული სოფლების მცხოვრებთა საერთო კრებების ოქმებიდან:

„რისთვის უნდა ვიყოთ მოქცეული ოსეთის ფარგლებში ეროვნებათა თვითგამორკვევის აღსასრულებლად, მით უმეტეს, რომ მათი ენა ჩვენთვის სრულიად გაუგებარია და უცხო, მხოლოდ რაც შეეხება ეროვნებათა უმრავლესობას, მთელი ეს ჩრდილოეთი მხარე რაიონისა, მცირე გამონაკლისით, ქართულ ენაზე მოსაუბრე, მემკვიდრე ქართველებით“ (სოფ. ძარწემი, 1921 წლის 25 დეკემბერი) (თოიძე, 1991: 70).

თუ ჩვენს მოთხოვნაზე უარს გვეტყვიან „...მთავრობამ მაშინ მოგვცეს ბინა და დაგვასახლოს შორს სადმე, რომ ჩვენს თვალსა და ყურს ვერ მოსწვდებოდეს ჩვენი ადგილების კენესა და არ ატირებდნენ ჩვენ ძველად განთქმულ გულგმირულ ჩვეულებას“ (სოფ. ქორდი, 1925 წლის 25 დეკემბერი).

„...ჩვენ მუდამუჟამს გვქონდა და ეხლაც გვაქვს ოსებთან ძმური, მეგობრული, ნათესაური კავშირგანწყობილება. ეხლაც გულახდილად ვაცხადებთ, რომ მათთან, ოსებთან, ჩვენ მტრობა-ქიშობას არ გავწევთ. ქართველებმა იცხოვრონ თავიანთ ფარგლებში, ჰქონდეთ განსაზღვრული მიწები, ჰყავდეთ თავიანთი მოსამსახურე, მოსამართლე. ოსებმა კიდევ თავიანთ ფარგლებში განაგონ თავიანთი საქმე ისე, როგორც თვითონა სურთ. ეს ორი ეროვნება თავიანთ საზღვრებს ნუ გადაეღვენ“ (სოფ. ტირძინი, 1921 წლის 26 დეკემბერი) (თოიძე, 1991: 70-71).

„...ვატანთ რა ამ დადგენილებას ჩვენს წარმომადგენლებს, იმედს გამოვთქვამთ, მთავრობა ჩვენს სამართლიან მოთხოვნილებას შეიწყნარებს და თავზე არ მოგვახვევს იმას, რაც ხალხს არ სურს“ (სოფლები ზემო ნიქოზი, ქვემო ნიქოზი, ზემო ხვითი, ქვემო ხვითი. 1921 წლის 27 დეკემბერი) (თოიძე, 1991: 71)

სამართლიანობა მოითხოვს აღინიშნოს, რომ სსრ შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატი სწავლობდა შიდა ქართლში შექმნილ მდგომარეობას. მაშინდელი შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარ ბესო კვიციანი მოხსენებითი ბარათის შემდეგ

რჩება შთაბეჭდილება, რომ მას ზედმიწევნით დაწვრილებით აქვს შესწავლილი საკითხი, იგი 1921 წლის 27 სექტემბერს მოსხენებით ბარათს უგზავნის საქართველოს სსრ რევოლუციურ კომიტეტს, სადაც აღნიშნულია: „სამხრეთ ოსეთის ცალკე ადმინისტრაციულ ერთეულად გამოყოფა სამაზრო ერთეულის უფლებებით გეოგრაფიული და ეკონომიური მოსახრებებით, საკითხის დეტალურად შესწავლის შემდეგ, შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატს შეუძლებლად მიაჩნია.

სამხრეთ ოსეთი როგორც მთლიანი გეოგრაფიული ერთეული არ არსებობს. არის მხოლოდ ოსებით დასახლებული ცალკეული რაიონები, რომელთაც ურთიერთშორის არავითარი დამოკიდებულება არა აქვს არც ეკონომიურად, არც გეოგრაფიულად...“ (თოიძე, 1991: 71). მოსხენებით ბარათში ყურადღება გამახვილებულია მოსახლეობის ეროვნული შემადგენლობის პროცენტულ მაჩვენებელზე, სადაც ჩანს, რომ ოსური მოსახლეობა ქართველებს სჭარბობს მხოლოდ მდინარე ფრონის სათავეებში, ყორნისისა და წუნარის რაიონებში, სადაც ოსთა რაოდენობა 88%-ს უდრიდა, ლიახვის ხეობაში ოსები ცხოვრობდნენ სოფ. კეხვამდე. ამ სოფლის სამხრეთით მხოლოდ ქართველებით დასახლებული სოფლები იყო, სადაც ოსთა რიცხვი 15% არ აღემატებოდა (თოიძე, 1991:72).

დასკვნა: „... ოსების მიერ დასახლებული რაიონები მოკლებული არიან გეოგრაფიულ მთლიანობას და შეადგენენ გეოგრაფიულად და ეკონომიურად სრულიად სხვადასხვა პროვინციების ნაწილებს, ასეთი ჩამონატრებიდან ხელგონურად შემდგარ ადმინისტრაციულ ერთეულის შექმნა განუხორციელებლად უნდა ჩაითვალოს ტოპოგრაფიული პირობების გამო“ (თოიძე, 1991: 73).

1922 წლის იანვარში სსრ შინაგან საქმეთა კომისარიატს გადასცეს ქ. ცხინვალში მცხოვრებ ქართველთა, სომეხთა და ებრაელთა საერთო კრების დადგენილება, „რომლითაც ისინი მოითხოვდნენ ცხინვალისა და მისი რაიონის კვლავ ისტორიულ საზღვრებში დარჩენას“ (თოიძე, 1991: 76).

ქართველი მოსახლეობა მოსალოდნელ საფრთხეს გრძობდა და ოლქის სტატუსს დეკრეტის გამოქვეყნებამდე აპროტესტებდა, პროტესტი არც დეკრეტის გამოცხადების შემდეგ შეწყვეტილა.

ამ საპროტესტო აქციებმა, როგორც ჩანს, მაინც გამოიღო მცირე შედეგი და ე.წ. „სამხრეთ ოსეთის“ „ეთნოგრაფიული

საზღვრები“ ოდნავ დაპატარავდა (ჩასავალისა – რაჭა, და კობის რაიონის–დუშეთის მაზრა გამოაკლდა).

საგულისხმოა, რომ ქართველი მოსახლეობის აზრს ოსური მოსახლეობის ნაწილიც იზიარებდა. 1922 წლის 21 მარტს გორის სამაზრო აღმასკომის შინაგან საქმეთა სამმართველოს განყოფილება სსრ შინაგან საქმეთა კომისარიატს აცნობებდა: „ბევრია იმისთანა მაგალითები, რომ სხვადასხვა რაიონში მცხოვრები ოსები აცხადებენ სურვილს, რათა ისინი ჩამოეშორათ ოსეთის რეგკომს, რადგან მათ სურთ ქართველებთან ერთად ცხოვრება, რადგან მათ, ოსებს ქართველებთან გასაყოფი არა აქვთ და თუ ვინმე ამას მოითხოვს, ე.ი. ოსების ცალკე ყოფნას, ყოველივე ეს სიცრუეა ან რაიმე მოსაზრებით დაინტერესებულიაო“ (თოიძე, 1991: 77).

არც ქართველების პროტესტს და არს ოსური მოსახლეობის ნაწილის თხოვნას არანაირი გავლენა არ მოუხდენია სსრ ცეკას გადაწყვეტილებაზე. მათ მაინც სამხრეთ ოსეთის მესვეურთა მოთხოვნა დააკმაყოფილეს.

დეკრეტის გამოცხადების შემდეგაც არ ჩამცხრალა გორისა და სხვა მაზრების იმ ქართველი მოსახლეობის პროტესტი, რომელიც სამხრეთ ოსეთის ოლქს მიაკუთვნეს. კვლავ იგზავნებოდა საჩივრები საქართველოს ხელისუფლების უმაღლეს ინსტანციებში. ბუნებრივია, ჩვენ ყველა საჩივარს ვერ შევხებით, მაგრამ აუცილებლად მიგვაჩნია ქსნის ხეობის მაცხოვრებელთა საჩივარზე შევჩერდეთ:

ქსნის თემი (დუშეთის მაზრა) შუამდგომლობს (დადგენილებით ა/წ 21 ოქტ. მიღებულით): „გამოგვეცხადა რა, რომ ქსნის თემი გადადის სამხრეთ-ოსეთზე, ჩვენ ყოვლად შეუძლებლად მიგვაჩნია: ა) ცხინვალი დაშორებულია ჩვენის თემიდან 50 ვერსით მეტზე და ამ სიშორეზე სიარული საჩივრებისა თუ სხვადასხვა საქმისა გამო შეუძლებელია, რადგან მოითხოვს მუშა კაცისაგან მოცდენას წასვლა-წამოსვლაში არა ნაკლებ 3-4 დღისა, რაიც დამღუპველი იქნება ჩვენთვის სიარული, მაშინ, როდესაც ჩვენზეა 18 ვერსის მანძილზე... რაც უნდა გვიჭირდეს, ჩვენ ცხინვალში ვერ ვივლით და ბევრი უსამართლობა და ჩვენი გაჭირვება დარჩება მთავრობას გაუგებარი. ძლიერ მნიშვნელოვანია ის, რომ მეზობელ სოფლებთან, რომლებიც მდებარეობენ დუშეთისაკენ, გვაქვს ახლო დამოკიდებულება მამულისა და სხვა საქმეებისა გამო და ამასთან საქმის მოსაგვარებლად უნდა ვიაროთ დუშეთს და ისინი

კი თუ ჩვენზე სათხოვარი ექნებათ, - ცხინვალს. ამანიად სულ აგვეწეწება საქმე, ამიტომ ვთხოვთ მთავრობას მიგვაწეროს ისევე დუშეთს და აგვაცდინოს მრავალი გაჭირვება, უსიამოვნება.. ამგვარად, ქართველი მოსახლეობა გორის მაზრისა დაუინებოთ, კატეგორიულად ერთსა და იმავეს ითხოვს, არაერთხელ - სხვადასხვა დროს, სხვადასხვა სახით (წერილობით თუ პირადად დეპუტაციის საშუალებით) ერთსა და იმავე სურვილს გამოთქვამს ოთხჯერ – არ დაუმორჩილონ იგი ოსურ ხელისუფლებას“ (თოიძე, 1991: 85).

აქ არ შეიძლება დღევანდელ დემოგრაფიულ მდგომარეობაზე არ გავამახვილოთ ყურადღება. ზემოთ მოყვანილ დოკუმენტში ნათლად ჩანს, რომ ყველაფრის მიუხედავად, ქართველთა რაოდენობა ბევრად ჭარბობდა ოსებისას და ამიტომ მიმართავდნენ ოსები ფალსიფიკაციას და როგორია დღევანდელი ეთნიკური თანაფარდობა შიდა ქართლში, ე.წ. „სამხრეთ ოსეთში“?! შეიძლება ითქვას, კატასტროფული. დღეს ოსებს გაყალბება აღარ დასჭირდებათ. საშიში ტენდენცია (ქართველების მიერ სახლ-კარის მიტოვება) მთელი სისრულით 2008 წლის ომის შემდგომმა განვითარებულმა მოვლენებმა კიდევ უფრო ნათლად დაგვანახა. საბოლოოდ რა შედეგი მოჰყვება საქართველოს მთავრობის, ჩემი აზრით, სრულიად გაუაზრებელ ქმედებას, ვგულისხმობ ახალგორის რაიონიდან, სადაც საომარი მოქმედებები არ მიმდინარეობდა, მოსახლეობის გაემოყვანას და მათთვის ახალი კომპაქტური დასახლებების შექმნას, ძნელი სათქმელია. დღეისთვის კი ქსნის ხეობაში (ახალგორის რ-ნი) ეთნიკური თანაფარდობა, სადაც ყოველთვის, ისტორიის ყოველ მონაკვეთზე, ქართველები სჭარბობდნენ, ქართველების მხოლოდ მცირე რაოდენობაა დარჩენილი. მას მრავალი მიზეზი აქვს: ბოლო წლებში საქართველოში ჩაწერის ინსტიტუტის გაუქმების გამო, მშობლების გარდაცვალების შემდეგ შვილებისთვის აღარ იყო აუცილებელი რაიონში ჩაწერა, ამიტომ 2008 წლის ომის შემდეგ ქართველების საკმაოდ დიდი ნაწილი აღმოჩნდა სრულიად დაუცველი. მათ უფლებებს არ ცნობს როგორც ქართული (ჯერჯერობით ასეა), ისე ახალი – „ოსური“ მთავრობა. ასეთი კატეგორიის ხალხისთვის პერმანენტულად ძნელდებოდა ახალგორში შესვლა. დღესდღეობით (2015 წლისთვის) კი თითქმის შეუძლებელია. მათ ძალიან გაურთულეს ე. წ. ფორმა №9-ის აღება. ადგილზეც, ქსნის ხეობაშიც, ქართველებისათვის გაძნელდა ცხოვრე-

ბა, ძირითადად უფროსი თაობაა დარჩენილი, (გარდა მასწავლებლებისა და ექიმებისა). დღეს უკვე ის ადამიანებიც, ვისაც ახალგორში/ლენინგორში აქვს ჩაწერა, მაგრამ ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში მუდმივად არ ცხოვრობდნენ იქ, ან როგორც საოკუპაციო ხელისუფლება აღნიშნავს, „საქართველოში მუშაობენ“ და მხოლოდ დასვენების დღეებში შედიოდნენ ახალგორში. ახალ ცნობებს, ე. ი. შესასვლელ საშვს, აღარ აძლევენ. ქართველების გამოსვლას ხეობიდან კარგად იყენებენ ეთნიკური სურათის ძირფესვიანად შესაცვლელად. აქვე აღვნიშნავ, რომ უფრო მეტ ყურადღებას ახალგორზე იმიტომ ვამახვილებ, რომ სხვა რაიონებში ქართული მოსახლეობა საერთოდ აღარ დარჩა. აქ აუცილებლად უნდა აღინიშნოს ახალგორში მამაკაპური მემკვიდრეობის მქონე პირთა, ან მაცხოვრებელთა, რომლებიც კი ცხოვრობდნენ, იქ მაგრამ ჩაწერა თბილისში ჰქონდათ, უფლებების დარღვევის შესახებ ქართული მთავრობის მიერაც. ბუნებრივია, საქართველოში მცხოვრებ ყველა პიროვნებას, ეთნიკური და რელიგიური კუთვნილების მიუხედავად, უნდა ჰქონდეს უზრუნველყოფილი ყველა პირობა, მაგრამ მათ რიცხვში ქართველებიც უნდა შედიოდნენ.

ზემოთ ნახსენებ 1921 წლის 6-8 სექტემბრის სამხრეთ ოსეთის რევოლუციური კომიტეტისა და სამხრეთ ოსეთის კომუნისტური (ბოლშევიკური) ორგანიზაციის კომიტეტის დადგენილებაში განხილულია ე. წ. სამხრეთ ოსეთის ისტორიულ-სოციალური განვითარება, სადაც აღნიშნულია, რომ ოსების სოციალური განვითარების ჩამორჩენილობა სევე ქართველების ბრალია, რადგან „1917 წლის რევოლუციამ სამხრეთ-ოსეთს მოუსწრო სამეურნეო ურთიერთობათა ნახევრად ფეოდალური ფორმების აღმოფხვრის პერიოდში. ეს ფორმები იყო არა თვითგანვითარების პროდუქტი, არამედ საქართველოს მიერ გარედან თავსმოხვეული 1852 წელს. მართალია, მე-19 საუკუნის დასაწყისში სამხრეთ-ოსეთში ჩრდილოეთიდან, სადაც ფეოდალიზმი მკვიდრდება კაბარდოს (დიგორის, ყუბანის) გავლენით, იწყება სოციალური ორგანიზაციების ნიშნების შედგენა, მაგრამ ისინი არ ვითარდება, ვინაიდან სამხრეთი განკერძოებულია ჩრდილოეთისაგან, მხოლოდ მე-19 საუკუნის 50-იანი წლებიდან საქართველოს თავადობამ რუსეთის ცარიზმის მხარდაჭერით, გატეხა რა სამხრეთელი ოსების, ლტაკების, მედგარი წინააღმდეგობა, ჩააყენა ისინი

თავის მორჩილებაში. გვაროვნული წყობა ჯერ კიდევ არ იყო აღმოფხვრილი. თუმცა, 1917 წლის რევოლუციის დასაწყისისათვის გვაროვნული წყობა საბოლოოდ მოიშალა. ბატონყმური წყობილების განმტკიცების მომენტიდან ფულის სისტემა შედის თავისი გავლენის სფეროში. უფრო გვიან საშოვარზე გასვლა და მასების პროლეტარიზაცია ხდება გაძლიერებული ტემპით. საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებისთანავე სამხრეთ ოსეთში გარდამავალი პერიოდის სოციალისტური მეურნეობა თავისი გავლენის ორბიტაში ითრევს მშრომელებს“.

შემდეგ ნაწილში, „სამხრეთ-ოსეთის დატაკთა რევოლუციური ბრძოლის ისტორია“, ხაზს უსვამენ თავიანთ დიდ წვლილს და დამსახურებას საქართველოს დემოკრატიული მთავრობის წინააღმდეგ ბრძოლაში: სამხრეთ-ოსეთის მშრომელთა მასების რევოლუციური ბრძოლის ისტორია ძირითადად არის გლეხების ბრძოლა მემამულეთა ჩაგვრის წინააღმდეგ, ბრძოლა მიწისათვის და მართვის საბჭოთა სისიტემისათვის. ვინაიდან იგრძნობოდა ნაციონალური ჩაგვრაც, მეფის მთავრობისა და განსაკუთრებით მენშევიკური მთავრობისაგან, რევოლუციური ბრძოლის მოტივებს ერწყმოდა ნაციონალური განთავისუფლების მოტივიც. 1905-1906 წლების მოძრაობა სამხრეთ ოსეთში იყო მემამულეთა ხროვის წინააღმდეგ გამოსვლები, რომელიც რეაქციის წლებში სასტიკად იქნა ჩახშობილი. ამის შემდეგ 1917 წლის თებერვლის რევოლუციამდე დგება შედარებით წყნარი პერიოდი. დროებითი მთავრობის დამხობის შემდეგ ღარიბთა მიძინებელი რევოლუციური ძალები კვლავ აქტიურდებიან... ღრმა საზოგადოებრივ-კლასობრივ დაყოფაზე ლაპარაკიც კი არ იყო, რადგან მოძრაობა ატარებდა ნაციონალური განთავისუფლების ხასიათს, ხოლო კულაკური ელემენტი თამაშობდა აქტიურ როლს (ფ. №281-ან №2-საქ. .№3 ფურც.162^ა).

1921 წლია 6-8 სექტემბერს გამართულმა სამხრეთ ოსეთის რევოლუციური კომიტეტისა და პარტიული კომიტეტის გაერთიანებულმა სხდომამ დაადგინა, რომ შექმნილიყო „სამხრეთ ოსეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა ცენტრით ცხინვალში“.

აღნიშნული მოთხოვნა იმდენად კუროსული იყო – იმჟამად ოსების ისტორიულ სამშობლოში – ჩრდილოეთ კავკასიაში ოსების არავითარი ავტონომია არ არსებობდა – რომ რკპ(ბ) ცეკას კავბიურომაც კი შეუძლებლად ჩათვალა მისი დაკმაყოფილება (ნათმეცნიერ... 2004: 44).

1921 წლის 31 ოქტომბერს რუსეთის კომუნისტური პარტიის (ბოლშევიკების) ცეკას კავკასიის ბიურომ განიხილა სამხრეთ ოსეთის პოლიტიკური მოწყობის საკითხი. ოსი სეპარატისტების მოთხოვნები შეიკვეცა. მიღებულ დადგენილებაში აღნიშნული იყო:

- 1) მიეცეს სამხრეთ ოსეთს ავტონომიური ოლქის სტატუსი;
- 2) მიეცეს წინადადება საქართველოს რეგომს სამხრეთ ოსეთის რეგომთან ერთად განსაზღვროს სამხრეთ ოსეთის ოლქის საზღვრები. ამ დადგენილებით არ გამოცხადებულა ცხინვალი ოლქის დედაქალაქად. 1921 წლის 17 ნოემბერს საქართველოს კპ(ბ) ცეკამ ცხინვალი გამოაცხადა ოლქის დედაქალაქად.

1922 წლის 20 აპრილს ქართველი ხალხის ნების წინააღმდეგ საო მაინც შეიქმნა ცენტრით ცხინვალში, სადაც ამ დროისთვის ოსები ქალაქის მოსახლეობის მხოლოდ 13,5% შეადგენდნენ (20000 ქართველი, 1100 ოსი), გარდა ამისა, ოლქს გადაეცა 40 ქართული სოფელი, ქსნის ხეობა, სადაც მოსახლეობის 80% ქართული იყო.

„საქართველოს ტერიტორიაზე სამხრეთ ოსეთის ოლქის შექმნა ხელოვნური და უკანონო იყო: 1) შიდა ქართლში მცხოვრებ ოსებს ისტორიული სამშობლო სხვაგან აქვთ; 2) საქართველოს ტერიტორიაზე (შიდა ქართლი) ოსთა ისეთი რაოდენობა არ ცხოვრობდა, რომ ოსურ მოსახლეობას ავტონომიის მოთხოვნის უფლება ჰქონოდა; 3) საო-ს სრულიად უკანონოდ მიაკუთვნეს ქ. ცხინვალი და ქართული სოფლები“ (გურული, 2003: 114).

როგორც ჩანს, ოსები მიღწეულით არ კმაყოფილდებიან. მათთვის, სადაც ოსი ცხოვრობს, ოსეთია, საქართველო თითქოს არც არსებობს ბუნებაში, ძლიერი მხარდამჭერის იმედით მომავალში საქართველოსათვის უფრო მეტი მიწის წართმევას გეგმავენ.

ყველა დამპყრობელი ეძებს და „პოულობს“ თავიანთი იმპერიული ზრახვების, დაპყრობითი ომების „გამამართლებელ“ მიზეზებს. ამ მხრივ რუსეთის სახელმწიფო ძველიც და თანა-

მედროვეც სამაგალითოა. ისტორიის ფალსიფიცირების მეთო-
დი საბჭოთა ხელისუფლებამ მეტწილად მეფის რუსეთისგან
იმეძკვიდრა. 1987 წლის აპრილში მოსკოვში გამართულ ისტო-
რიკოსთა და მწერალთა სამეცნიერო კონფერენციაზე ი. ავა-
ნასიევმა აღნიშნა, რომ „არ არის მსოფლიოში ისეთი ფალსი-
ფიცირებული ისტორიის მქონე ქვეყანა, როგორც ჩვენია. საბ-
ჭოთა რეჟიმს ისტორია სჭირდებოდა არა მეცნიერებად,
არამედ პროპაგანდის მსახურად, რეჟიმის მიერ ჩადენილ და-
ნაშაულთა გასამართლებლად“ (ჯანელიძე, 2013: 263).

ტრადიციას არც დღევანდელი რუსეთის უმაღლესი ხელი-
სუფალნი დალატობენ, ასე, მაგ.: „1990 წლის 1 სექტემბერს
მოსკოვში საქართველოსა და რუსეთს შორის ეკონომიკური და
კულტურული თანამშრომლობის ხელშეკრულება დაიდო, რო-
მელშიც ელცინმა განაცხადა: „მთელი თავიანთი ერთობლივი
ისტორიის მანძილზე.. .. რუსეთსა და საქართველოს არასოდეს
უომიათ ერთმანეთთან, არ ჰქონიათ დავა საზღვრების გამო,
არაფერი ჰქონიათ გასაყოფი“ (ჯანელიძე, 2013: 263-264).

„2008 წლის 28 აგვისტოს პუტინმა „CNN“-ისთვის მიცემულ
ინტერვიუში განაცხადა.. ყველა კავკასიური სახელმწიფოებრი-
ვი წარმონაქმნი თავის დროზე რუსეთის შემადგენლობაში ნე-
ბაყოფლობით შევიდა. მათგან პირველი იყო ოსეთი, რომელიც
თითქოს XVIII საუკუნეში ერთიან პოლიტიკურ ერთეულს წარ-
მოადგენდა, ჩრდილოეთი და სამხრეთ ოსეთი ერთ სახელმწი-
ფოს შეადგენდა და იგი რუსეთს 1745-1747 წლებში შეუერთდა“
(ჯანელიძე, 2013: 266).

უფრო ადრე, 2004 წლის 10 ივლისს, რუსეთის ფედერაციის
სახელმწიფო სათათბირომ თავის პლენარულ სხდომაზე მიიღო
განცხადება, რომელშიც საგანგებოდ ჩაწერა: ოსეთი რუსეთის
შემადგენლობაში ნებაყოფლობით შევიდა 1774 წელს, როგორც
ერთიანი ოსეთი, და არა როგორც სამხრეთი და ჩრდილოეთი
ოსეთი (ჯანელიძე, 2013: 272).

გულუბრყვილობა იქნება ვიფიქროთ, რომ მათ არ იციან
ისტორიული სინამდვილე და ოსი ისტორიკოსების მიერ არიან
„მოტყუებულნი“; არა! ყველაფერი მშვენივრად იციან, მაგრამ
მათ „ისტორიის ინსტრუმენტალიზაცია, როგორც გეოპოლიტი-
კური სტრატეგიის ნაწილი სახელმწიფო პოლიტიკის რანგში
ჰყავთ აყვანილი“ (ჯანელიძე, 1013: 265).

საბჭოთა პერიოდის ენციკლოპედიების მონაცემებით, XVIII
საუკუნის მეორე ნახევრისათვის, „ოსეთი“ როგორც ერთიანი

პოლიტიკურ-ადმინისტრაციული ერთეული ან გეოგრაფიული ცნება, არსად მოიხსენიება. ლაპარაკია, ერთის მხრივ, ყაბარდოელთა ქვეშევრდომ ოსურ საზოგადოებაზე ჩრდილოეთ კავკასიაში და, მეორეს მხრივ, კავკასიის სამხრეთ კალთებზე არსებულ ოსურ დასახლებებზე, რომლებიც ქართველ ფეოდალებს ექვემდებარებოდნენ.

სხვა რომ არაფერი იყოს დარჩენილი ისტორიიდან, საკმარისი იქნებოდა სიმართლის დასადგენად 1783 წლის გეორგიევსკის ტრაქტატზე თანდართული რუკები, რომლებიც რუსეთის სახელმწიფო არქივშია დაცული. „ამ რუკებზე საქართველოს ჩრდილოეთი საზღვარი კავკასიის ქედის გასწვრივ გადის, ისე რომ შიდა ქართლის ტერიტორია ქართლ-კახეთის სამეფოს შემადგენლობაშია დაფიქსირებული“ (ჯანელიძე, 2013: 276).

რუსეთის ოფიციალური ხელისუფლების მიერ XVIII ს-ის II ნახევარში შედგენილ რუკაზე აღნიშნულია მცირე ყაბარდო, ოსეთი, ინგუშეთი და ჩეჩნეთის ნაწილი. ამ რუკაზე „ოსეთი“ ლოკალიზებულია ჩრდილო კავკასიის შესაბამის ტერიტორიაზე. კავკასიის მთავარი ქედი მონიშნულია, როგორც „საქართველოს საზღვარი“.

ისტორიულად დადასტურებული ფაქტია, რომ საბჭოთა რუსეთის ბოლშევიკურმა ხელისუფლებამ ოსებს დაუფასა ის ძირგამომთხრელი საქმიანობა, რომელსაც ისინი ეწეოდნენ 1918-1921 წლებში საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის წინააღმდეგ და დააჯილდოვეს შიდა ქართლში ოსეთის ავტონომიური ოლქის შექმნით, თორემ ასეთი ავტონომიური წარმონაქმნის ფორმირებისათვის არც ისტორიული, არც სამართლებრივი და არც დემოგრაფიული საფუძველი არ არსებობდა. როგორც ცნობილია, „არ არსებობს პრეცედენტი, რომ რომელიმე ქვეყანას, მის ტერიტორიაზე მცხოვრები არადომინანტი მოსახლეობისათვის, რომელსაც ისტორიული სამშობლო სხვაგან აქვს, შეექმნას სახელმწიფოებრივი წარმონაქმნი“ (ჯაფარიძე, 2010: 384).

ყველა დროსა და ყველა ქვეყანაში ავტონომია ეძლევა იმ ხალხს, რომელიც მოცემული ტერიტორიის მკვიდრი მოსახლეობაა, მაგრამ სხვადასხვა ისტორიული მოვლენის გამო სხვა სახელმწიფოს შემადგენლობაში აღმოჩნდება, მაგრამ „რაკი ოსები შიდა ქართლის მკვიდრი მოსახლეობა არ არის, მათთვის ამ ტერიტორიაზე ავტონომიური ოლქის სტატუსის

მინიჭება ქართველი ხალხის სუვერენული უფლების დარღვევა იყო. ოსებისათვის ავტონომიის მინიჭება იურიდიულად წარმოადგენდა საქართველოს ტერიტორიის ოკუპაციის დაკანონებას“ (სონდულაშვილი, 2009: 116.).

და ბოლოს მინდა რუს ჯარისკაცთან (ოკუპანტთან) ჩემი საუბრით დავამთავრო, როდესაც გამშვებ პუნქტან მივედი, როცა ჯერ კიდევ შევდიოდი საკუთარ სახლში და მონაცემებს იწერდა, მკითხა, ოსი ხარო? „არც მე ვარ ოსი და არც ეს სოფელი და ეს ხეობაა ოსეთი-მეთქი,“ ვუპასუხე, „ვიციო“, – მიპასუხა. იციან, რა თქმა უნდა, ყველაფერი იციან! მაგრამ?..

დამოწმებული ლიტერატურა:

დაუშვილი, 2012: – დაუშვილი ა., საეროვნებათაშორისო ურთიერთობის საკითხისათვის საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში. „ანალები“, №8, 2012.

ვახუშტი ბატონიშვილი, 1973: ვახუშტი ბატონიშვილი, აღწერა სამეფოსა საქართველოსა, ქართლის ცხოვრება, ტ. IV, თბ., 1973.

თოგოშვილი, 1969: თოგოშვილი გ., ქართველი და ოსი ხალხების ურთიერთობა, თბ., 1969.

თოგოშვილი, 1977: თოგოშვილი გ., ვახუშტი ბატონიშვილი ოსეთისა და ოსების შესახებ, თბ., 1977.

თოიძე, 1991: თოიძე ღ., როგორ შეიქმნა სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქი, თბ., 1991.

თოფნიშვილი, 2012: თოფნიშვილი რ., „მთის ჩამოწოლა“ შიდა ქართლში, როდის დასახლდნენ ოსები საქართველოში, კ: „ისტორიანი“, № 4 (16), თბ., 2012. 31).

თოფნიშვილი, 2011: Топчишвили Р., История миграции Осетин в Грузию, Кавказоведческие исследования, Тб., 2011.

ითონიშვილი, 1995: ითონიშვილი ვ., ქართულ-ოსურ ურთიერთობათა ისტორიიდან, თბ., 1995.

ითონიშვილი, 2008: ითონიშვილი ვ. ისტორიულ-ეთნოგრაფიული ნარკვევები, 2008.

კულუმბეგოვი, 2011: Кулумбегов Р., Время собирать камни, газ.: „Республика“, №41-42 (571-572), июль, 2011.

საქართველოს ისტორია, 2003: საქართველოს ისტორია, XX საუკუნე, თბ., 2003 (რედაქტორი ვ. გურული).

სონდულაშვილი, 2009: სონდულაშვილი ა., „სამხრეთ ოსეთი“ საქართველოში?, თბ., 2009.

სსიპ, 1921 წ. ფ. №281-ან .№2 საქ. №3;

სსია, 1927-1928წწ. ფ. №282, №1 საქ.№599.

დუნაშვილი, 2007: დუნაშვილი ვ., ქსნის საერისთაოს პოლიტიკური ისტორია, თბ., 2007.

ჩიქოვანი, 2004: ჩიქოვანი გ., მიწის ნასყიდობის აქტები ზემო იმერეთის ოსების საოჯახო არქივიდან, კრბ.: ისტორიულ-ეთნოგრაფიული ძიებანი, თბ., 2004.

ჯანელიძე, 2013: ჯანელიძე ო., ისტორიის აქტუალიზაცია რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის პოსტსაბჭოთა პერიოდში, ჟურნ.: „ანალები“, №9. თბ., 2013.

ჯაფარიძე, 2010: Джапаридзе О., Как создавалась Юго-Осетинская автономная область (новые архивные материалы), Некоторые вопросы истории осетин ШИДА КАРТЛИ Тб., 2010.

**ნაშრომი მომზადებულია რუსთაველის ფონდის
გრანტის „ოკუპირებული ახალგორის რაიონი და ქარ-
თულ-ოსური ურთიერთობის დინამიკა“ ფარგლებში.
№ R/398/2-153/12**

**THE FORMATION OF THE SOUTH OSSETIA AUTONOMOUS
REGION ON THE ETHNOGRAPHIC GROUNDS ON THE TER-
RITORY OF GEORGIA**

Summary

Dramatic events took place in Georgia in 20s of XX. Soviet Russia made annexation of Georgian democratic republic. Breaking all the international Laws they created Autonomous district of "South Ossetia" though they had no historical, legal and demographic backgrounds for its formation.

Ossetian separatists artificially increased the number of population of Ossetia in order to justify the creation of the district. The attention should be paid to the Census Statistics made in 1917. In 1927-28 Georgia was divided into new administrative units. According to the documents of the process, the chairman of the Census Commission was Jioev.

According to the false materials of census, population of Ossetia exceeded Georgian population in ksani region, for which it was acceded to autonomous district of "South Osetia" formed in 1922

*The work is prepared within the frame of the Rustaveli Fund Grant
"Occupied Akhagori Region and The Dynamics
of the Georgian-Ossetia relations"*

№ R/398/2-153/12